

KARAMAYINLARI VE MİSKET BOMBALARI İZLEME ÖRGÜTÜ

*** BASIN AÇIKLAMASI METNİ***

Devletler tarafından karamayını kullanımı düşük seviyede; mayın temizleme faaliyetlerine ayrılan destek rekor düzeyde; karamayınlarından hayatta kalanlara sunulan destek hala bir sorun.

(Cenevre, 29 Kasım 2012): Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'ne göre, 2012 yılında sadece bir devlet – Suriye – antipersonel karamayını kullanmıştır. Bu durum, 1997 yılında Mayın Yasağı Anlaşması'nın imzalanmasından bu yana en düşük mayın kullanımı oranına denk gelmektedir. 2011 yılında dört devlet (İsrail, Libya, Mynmar ve Suriye) antipersonel karamayını kullanmıştır.

Temmuz 2011 tarihinden bu yana Finlandiya, Güney Sudan ve Somali'nin Mayın Yasağı Anlaşması'na katılmasıyla, antipersonel mayınlarını reddeden ülke sayısı artmaya devam etmektedir. Güney Sudan ve Somali'nin Anlaşma'ya katılmaları, tüm Sahra-altı Afrikasının Mayın Yasağı Anlaşması'na katıldığını göstermektedir. Küresel olarak, 160 devlet anlaşmaya taraftır ve bu oran tüm dünya ülkelerinin yüzde 80'inden fazlasına denk gelmektedir.

Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün 2012 yılı raporunun editörü olan Mark Hiznay: “Bu sene az sayıda devlet tarafından gerçekleştirilen antipersonel karamayını kullanımı, 2011 yılında mayın temizleme konusunda sağlanan tüm zamanların en yüksek maddi desteği ve karamayınından kaynaklanan kayıp sayısında gerçekleşen ve on sene önceki duruma göre önemli bir azalışa işaret eden gelişme, geçtiğimiz 15 sene içinde Mayın Yasağı Anlaşması'nın elde ettiği kazanımlara işaret etmektedir ve bu iyi bir haberdır” dedi. 2011 yılında karamayınlarından veya savaştan arta kalan patlayıcı maddelerden kaynaklı toplam 4 bin 286 yeni kayıp kayıt altına alınmıştır. Günde 12 kayba denk gelen bu rakam, 2001'de günde 32 kayba denk gelen duruma göre önemli bir azalmayı göstermektedir.

Rapor; Afganistan, Kamboçya ve Kolombiya gibi karamayınlarından ve savaştan arta kalan patlayıcı maddelerden (ERW) en çok etkilenen bazı ülkelerde, kayıp ve insani acıların azaltılması konusunda gerçek bir ilerlemenin kaydedildiği bildirmektedir.

Ancak, rapor aynı zamanda yeni zorlukların da altını çizmektedir: Libya, Güney Sudan ve Suriye gibi ülkelerde kayıp sayısında yaşanan önemli artışlar, mağdurlara yardım konusunda sağlanan uluslararası maddi destek miktarında azalma ve daha önceki raporda dört olan devlet dışı silahlı gruplar tarafından karamayını kullanımı vakasının bu sene altı ülkede tespit edilmesi. Ek olarak, Mayın Yasağı Anlaşması'na Taraf olan Devletler tarafından mayın temizliğine ilişkin var olan son tarihlerin uzatılması konusunda devam eden yüksek sayılı talep, ciddi kaygılara neden olmaktadır.

2011 yılında mayın eylemi için sağlanan ulusal ve uluslararası destek 662 milyon dolarla tüm zamanların en yüksek desteği olmuştur. Bu miktar 2010 yılına göre 25 milyon dolarlık bir artışa denk gelmektedir. Rekor düzeydeki bu destek miktarına rağmen, mağdur desteği için tahsis edilmiş destek miktarı 2010 yılına göre yüzde 30 oranında azalmıştır. Bu durum İzleme Örgütü'nün 2007 yılında raporlamaya başladığından beri sağlanan en düşük destek oranına denk gelmektedir. Konuyla ilgili Hiznay şunları söyledi: “Geçen on yıl içinde yıllık yeni kayıp oranı büyük ölçüde azalmış olsa da, mağdur desteğine ihtiyaç duyan hayatta kalan sayısı dünya genelinde her yıl artmaya devam etmiştir.

Yüz binlerce hayatta kalanın hakları ve ihtiyaçlarının yeterli bir biçimde karşılanması yönündeki Anlaşma taahhüdünün yerine getirilmesi gerekmektedir. Stokların imha edildiği ve mayın temizliği işleminin sonlandırıldığı süreçlerden sonra da bu gereklilik devam etmektedir.”

Raporda yer alan ana bulgular şu noktaları da içermektedir:

- Seksen yedi Taraf Devlet, stokların imhası işleminin tamamlandığını resmi olarak ilan etti. Böylece 46 milyondan fazla antipersonel mayını imha edildi.
- Üç Taraf Devlet – Belarus, Yunanistan ve Ukrayna - stokların imhasını dört yıllık bir zaman diliminde bitirme yönünde var olan Anlaşma yükümlülüğünü yerine getirmediği için Anlaşma’yı ihlal etmektedir.
- Dünya genelinde uygulanan otuz sekiz mayın eylemi programıyla, 325.000’den fazla antipersonel mayını ve 30.000 civarındaki anti-araç mayını imha edildi. Bu süreç içinde 190 km²’den fazla bir alan mayınlardan temizlendi.
- 2011 yılı içinde, hayatta kalanlar için tahsis edilen yardım ve hizmetlerin yeterliliği ve ulaşılabilirliği konusunda en az 12 ülkede zorluklar tespit edildi. Bunun en önemli nedenleri arasında, uluslararası desteğin azalması ve yeni ortaya çıkan çatışmalar veya var olan çatışmaların yoğunlaşması yer almaktadır.
- Toplam 19 Taraf Devlet, antipersonel mayın barındıran alanların temizlenmesini öngören yükümlülüklerini tamamladıklarını bildirdi. Önemli anlaşma yükümlülükleri olan diğer 45 Taraf Devlet’ten 27’sine en az bir dönemlik uzatma süresi tanındı.

İzleme Örgütü, Karamayınlarının Yasaklanması Uluslararası Kampanyası – Misket Bombaları Koalisyonu’nun (ICBL-CMC) araştırma birimidir. ICBL, karamayınlarının toptan yok edilmesi amacına yönelik yaptıkları nedeniyle 1997 Nobel Barış Ödülü’ne layık görülmüştür. İzleme Örgütü, beş sivil toplum kuruluşu tarafından koordine edilmektedir: Silahlı Şiddete İlişkin Eylem, Uluslararası Engelli İnsanlar Derneği, İnsan Hakları İzleme Örgütü, Mayın Eylemi Kanada ve Norveç Halklara Yardım Derneği.

Hiznay ayrıca şunları söyledi: “Mayınsız bir dünyaya ulaşma konusunda geçen 15 yıl içinde elde edilen önemli kazanımlara rağmen, karamayınlarının sayısız topluluk üzerindeki günlük etkilerini yok etmek, önümüzdeki yıllar boyunca sürekli bir uluslararası desteği gerektirmektedir.”

2012 Karamayınları İzleme Raporu, 3-7 Aralık tarihleri arasında Cenevre’de gerçekleştirilecek olan Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler 12. Toplantısı öncesinde Karamayınlarının Yasaklanması Uluslararası Kampanyası tarafından 29 Kasım tarihinde açıklanacak.

Linkler:

- 2012 Karamayınları İzleme Raporu ve ilgili belgeler, 29 Kasım tarihinde 10.00’den sonra www.themonitor.org/lm/12 adresinde yer alacak.
- Dünyanın tüm ülkelerine ve diğer altı bölgesine ilişkin detaylı bireysel ülke profilleri şu adreste yer almaktadır: www.the-monitor.org/cp.

Daha fazla bilgi edinmek veya görüşme için:

- Jared Bloch, ICBL-CMC Medya ve İletişim Danışmanı, Cenevre(GMT+1), Cep telefonu: +41-78-683-4407, +41-22-920-03-20, E-posta: jared@icblcmc.org
- Kathryn Millett, Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü Koordinatörü, Cenevre(GMT+1), cep telefonu: +41-79-455-5527, +41-22-920-03-20, e-posta: kathryn@icblcmc.org

ANA BULGULAR

Karamayınına Küresel Bir Bakış 2011 - 2012

İzleme Örgütü, 2012 Ocak ile Rapor'un yayınlandığı tarihe kadarki zaman içinde antipersonel karamayını kullanan 1 devlet tespit etmiştir – Suriye.

- 2011 yılında, İsrail, Libya ve Mynmar antipersonel mayınlarını kullanmıştır.
- Mayınların devlet dışı silahlı gruplar tarafından altı ülkede kullanıldığı teyit edilmiştir – Afganistan, Kolombiya, Mynmar, Pakistan, Tayland ve Yemen. Bu sayı, bir öndeki raporda yer alan dört ülkeye kıyasla bir artışa gönderme yapmaktadır.

2011 yılında, karamayınları ve savaştan arta kalan patlayıcı maddeler nedeniyle toplam 4 bin 286 yeni kayıp kaydedilmiştir.

- 2011 rakamları, 2009 ve 2010 yıllarında tespit edilen kayıp rakamlarına benzer şekilde seyretmiştir ve günde yaklaşık 11-12 kayıba denk gelmektedir. Yıllık olarak gerçekleşen vaka sayısı, günde en az 32 kaybın olduğu on sene önceki rakamların yaklaşık üçte biridir.
- Yıllık zayıat oranlarında yaşanan istikrarlı düşüş, Afganistan ve Kamboçya gibi mayından en çok etkilenmiş ülkelerin bazılarında devam etmiştir. Ancak, bu olumlu durum; Libya, Pakistan, Sudan, Güney Sudan ve Suriye’de ortaya çıkan yeni veya yoğunlaşmış çatışmalar nedeniyle yaşanan artışlarla kötüye seyretmiştir.
- Yeterli olmayan veri toplama nedeniyle, zayıatlara ilişkin gerçek rakamlar, kayıt altına alınan rakamlardan kesinlikle daha fazlaydı.

59 devlet ve altı başka bölgenin karamayınlarından etkilendiği teyit edilmiştir. 13 başka devletin ise mayınlardan etkilenmiş olduğu tespit edilmiştir.

- Gine Bissau, Nepal ve Nijerya 2011 yılında, bilinen tüm mayınlı arazilerin temizlenmesi işlemini tamamlamıştır; temizleme işlemi ayrıca Abhazy’a da tamamlanmıştır.

2011 yılında, mayın eylemi programları tarafından gerçekleştirilen temizleme veya inceleme çalışmalarıyla, en az 190 km²’lik mayınlı arazi temizlenmiştir. Bu çalışmalarda, 325.000’den fazla antipersonel mayın ve 30.000’den fazla anti-araç mayını imha edilmiştir.

- Geçtiğimiz on yıl içinde, 1.700 km²’lik bir alan, temizleme veya inceleme faaliyetleri sayesinde mayından arındırılmıştır. Bu çalışmalarla, 3.1 milyondan fazla mayın araziden çıkarılmıştır.
- En büyük mayın temizliği, Afganistan, Kamboçya, Hırvatistan ve Sri Lanka’da gerçekleştirilen programlar sayesinde gerçekleşmiştir. Bu ülkelerdeki mayın temizliği, kayıt altına alınan mayın temizleme faaliyetlerinin %80’inden fazlasına denk gelmektedir.
- 2011 yılında, 233 km²’lik bir alana denk gelen ve daha önce çatışma bölgesi olan bir alanın temizlendiği bildirilmiştir. Bu süreçte; 830.000’den fazla patlamamış veya kullanılmayan savaş gereçleri imha edilmiş; msket bombalarından etkilenmiş halde bulunan 55 km²’lik bir alan temizlenmiş ve 52.000’den fazla patlamamış mühimmat da imha edilmiştir.

Mayından hayatta kalanlara sağlanan hizmetlerin yeterliliği ve ulaşılabilirliği konusunda, 2011 yılında en az 12 ülkede gerilemeler ortaya çıkmıştır. Bunların birçoğu, uluslararası desteğin azalması ve yeni çatışmaların ortaya çıkması veya var olan çatışmaların yoğunlaşması nedeniyle gerçekleşmiştir.

- Uluslararası mayın eylemi kapsamında mağdurlara destek için sağlanan uluslararası destek 13.6 milyon ABD doları kadar azalmıştır, ki bu durum 2010 yılına kıyasla %30'luk bir azalışa denk gelmektedir.
- 2011 yılında mağdur desteği konusunda toplanan destek 30 milyon ABD dolarıdır. Bu miktar İzleme Örgütü'nün raporlama yapmaya başladığından beri en düşük miktar anlamına gelmektedir. Ulusal destekler veya uluslararası kalkınma kaynaklarının ortaya çıkan açıkları kapatacakları yönünde bir gösterge bulunmamaktadır.

2011 yılında mayın eylemi konusunda bağışçılar ve mayından etkilenmiş devletler yaklaşık olarak 662 milyon ABD doları tutarında ulusal ve uluslararası destek sağlamıştır. Bu destek miktarı 2010 yılında toplanan destekten 25 milyon dolar daha fazla olmuştur ve ayrıca şimdiki kadar mayın eylemine aktarılan destek açısından bakıldığında en yüksek miktar anlamına gelmektedir.

- 2011 yılında, mayından etkilenmiş 57 devlet ve bölgede gerçekleştirilen mayın eylemi programlarına toplam 42 bağışçı 467 milyon dolarlık bir uluslararası destek sağlamıştır. Bu destek, 2010 yılında sağlanan destekle karşılaştırıldığında 13 milyon dolar gibi küçük bir düşüşe (%3) denk gelmektedir. Bu yıl sağlanan destek, uluslararası desteğin yıllık olarak 400 milyon dolardan fazla olduğu altıncı sene anlamına gelmektedir.
- Mayından etkilenmiş otuz devlet, toplamda 195 milyon dolarlık bir destek sağlamıştır. Devletlerin kendi mayın eylemi programları için ayırdıkları ulusal destek miktarı bu sene küresel olarak toplanan desteğin %29'unu oluşturmuştur. Bu miktar 2010 yılı ile karşılaştırıldığında 38 milyon dolarlık bir artışa denk gelmektedir.

Antipersonel mayınların üretimi, bir düzine devlete inmiştir; geçtiğimiz yıllarda bu silahın transferine ilişkin herhangi bir vaka tespit edilmemiştir.

- Antipersonel mayınların aktif olarak üretimi dört ülkede devam ediyor olabilir: Hindistan, Myanmar, Pakistan ve Güney Kore.
- Bunların dışındaki sekiz ülke ise antipersonel mayın üretimi hakkını ellerinde bulundurmaktadır: Çin, Küba, İran, Kuzey Kore, Rusya, Singapur, ABD ve Vietnam.

Mayın Yasağı Anlaşması'nın Uygulanması ve Anlaşmaya Uyuma Genel Bir Bakış

- ✓ Temmuz 2011 tarihinden bu yana, üç ülke Mayın Yasağı Anlaşması'na katılmıştır: Güney Sudan (Temmuz 2011), Finlandiya (Ocak 2012) ve Somali (Nisan 2012). Somali ve Güney Sudan'ın da katılımıyla, Sahra-altı Afrika'da yer alan tüm ülkeler Anlaşma'ya Taraf Devlet olmuşlardır. Böylece, kıtada Anlaşma'nın evrenselleştirilmesi tamamlanmıştır.
- ✓ Eylül 2011 tarihinden bu yana, Anlaşma'ya Taraf Devlet olan Sudan ve Yemen'de hükümet kuvvetlerinde mayın kullanımına ilişkin yeni iddialar ortaya çıkmış ve bu durum var olan dikkat, soruşturma ve kararı alarına geçirmiştir.
- ✓ Toplam 19 Taraf Devlet'in, yetki alanı içinde veya denetiminde bulundurdukları antipersonel karamayınlarından etkilendiği bilinen veya şüphelenilen arazilerin tamamını temizleme yükümlülüklerini yerine getirdikleri resmi olarak bildirilmiştir. İzleme Örgütü'nün önemli anlaşma yükümlülükleri olduğuna inandığı diğer 45 Taraf Devlet'ten 27'sine en az bir dönemlik uzatma süresi tanınmıştır.
- ✓ 87 Taraf Devlet, stoklanmış halde bulunan mayınların imhası işlemini tamamladıklarını resmi olarak açıklamışlardır. Bu devletler, toplamda 46 milyondan fazla stoklanmış halde bulunan antipersonel karamayınını imha etmiştir. Stokların imhasına ilişkin var olan 2008'deki son tarihi kaçırmış olan Türkiye, 2011 yılında imha işlemini tamamlamıştır. Dört yıllık süre içinde stoklanmış mayınların imhası işlemini yerine getirmeyen üç Taraf Devlet, anlaşmayı ihlal etmektedir: Belarus, Yunanistan ve Ukrayna.
- ✓ Mayın Yasağı Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden bu yana, önemli sayıda mayından hayatta kalanların bulunduğu birçok Taraf Devlet, -daha iyi koordinasyon, planlama ve hayatta kalanların ihtiyaçları ve yaşadığı zorlukların daha iyi anlaşılması sayesinde- mağdur desteği konusunu daha güçlü bir biçimde sahiplenmiştir.

Zaiyatlara Genel Bir Bakış

2011 yılı sonu itibariyle bilinen tüm zaiyatlar	6,360 (1,269 kişi öldü; 5,091 kişi yaralandı)
2011 yılındaki zaiyatlar	59 (2009: 94)
Sonuca göre 2011 yılı zaiyatları	15 kişi öldürüldü, 44 kişi yaralandı (22 kişi öldü; 72 kişi yaralandı)
Cihaz tipine göre 2011 yılı zaiyatları	43 adet tipi belli olmayan mayın; 9 mağdur tarafından aktive edilen IED; 3 ERW; 4 bilinmeyen patlayıcı.

Mayımsız Bir Türkiye Girişimi (MBTG) tarafından derlenen gazete haberlerinin Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü tarafından yapılan analizi, 2011 yılı içinde Türkiye’de, mayınlar / mağdur tarafından harekete geçirilen patlayıcı madde (IED’ler) ve savaştan arta kalan patlayıcı maddeler (ERW) nedeniyle en az 59 yeni kaybın ortaya çıktığını tespit etmiştir.¹ Bu sayı, bu yıl için tespiti yapılan ve patlayıcı maddeler nedeniyle ortaya çıkan 93 kaybın içinde yer almaktadır.² Tespit edilen zaiyatın arasında, 8’i çocuk olmak üzere 19’u sivil ve geri kalanı askeri personeldir. Devlet-dışı silahlı gruptan (DDSG) en az bir kişi tespit edilmişse de, 2011 yılında meydana gelen zaiyatlar içinde paramiliter “köy korucuları”nın sayısı tespit edilememiştir.³

MBTG’nin oluşturduğu verinin analizi, mayın / ERW’den kaynaklanan zaiyat sayısını 2010 yılı için 94, 2009⁴ yılı için 95 ve 2008⁵ yılı için 100 olarak tespit etmektedir.

Türkiye Hükümeti, 2011 yılı için 106 mayın zaiyatının olduğunu bildirmiştir (21 kişi ölmüş; 85 kişi yaralanmıştır). Bu bildirimde, kurbanların askeri statüsü, cinsiyeti veya yaşına ilişkin herhangi bir bilgi sağlanmamıştır.⁶ Bu sayı; Türkiye’nin 2010 yılı için 104 olarak ve 2009⁷ yılı için 83 olarak

¹ MBTG Koordinatörü Muteber Öğreten tarafından gönderilen e-postada yer alan verinin Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü tarafından analizi, 21 Şubat 2012.

² Basın, patlayıcı maddenin türüne ilişkin tutarlı bilgi sağlamamakta ve sık sık kumanda ile harekete geçirilen IED’ler ve mayınları birbirine karıştırmaktadır. Bknz. Faruk Bildirici, Faruk Bildirici, “Uzaktan kumandalı mayın olur mu?” *Hürriyet*, 13 Ağustos 2012, <http://okurtemsilcisi.hurriyet.com.tr/default.aspx?DocID=21217146>. Basın haberleri ayrıca sivil zaiyatlara yerine çoğunlukla askeri zaiyatlara odaklanmıştır ve bu durum sivil zaiyatlara ilişkin eksik bir bilgilendirmeye yol açmış olabilir.

³ Vaka üzerine haber yapan medya haberlerinde bir takım tartışmalar olsa da, patlayıcı maddenin tipi veya bunun ne şekilde kullanıldığı konularında medya haberlerinde açık bir bilgi olmadığı için DDSG zaiyatı 2011 yılının toplam zaiyatı içine dahil edilmemiştir. 2010 yılında paramiliter “köy korucuları” arasında en az iki zaiyat bulunmaktadır.

⁴ MBTG Koordinatörü Muteber Öğreten tarafından gönderilen e-posta, 1 Nisan 2010. 2010 yılı için, zaiyatların 41’i sivilidir. MBTG basın taraması, mayın / IED ve ERW vakalarında toplam 156 zaiyatın (40 kişi öldürülmüş; 116 kişi yaralanmıştır) ortaya çıktığını bildirmiştir. Bu toplam sayı içinde, 62 vaka Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü’nün 2010 yılı için hazırladığı sayıya eklenmemiştir çünkü harekete geçirme araçları konusunda daha fazla doğrulamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

⁵ 2008 yılına ilişkin veriler MBTG Koordinatörü Muteber Öğreten tarafından 29 Haziran 2009 tarihinde gönderilen e-postadan edinilmiştir. 2008 yılında ortaya çıkan zaiyatların 72’si güvenlik güçleri emsüpları iken 28’i sivilidir.

⁶ Bu zaiyatlar, “PKK/Kontra Gel Terör Örgütü tarafından döşenen APM’lerin (antipersonem mayınlar) patlaması sonucu oluşan zaiyatlar” olarak rapor edilmektedir ve diğer harekete geçirme araçları ve diğer mayın / ERW zaiyatları hakkında bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bu nedenle, bu veriler İzleme Örgütü’nün tanımlamasına uymadığı için eksik olarak değerlendirilmiştir ve 2011 yılı için hazırlanan toplam zaiyatlara eklenmemiştir Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2011 takvim yılı için).

⁷ Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2010 takvim yılı için), J formu; ve Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2009 takvim yılı için), J formu.

bildirdiği zayıat sayısına oranla bir artışa işaret etmektedir. Ancak, Türkiye tarafından 2008 yılı için toplam 158 olduğu bildirilen zayıat sayısının altında kalmaktadır.⁸

Mayın/IED ve ERW zayıatlarına ilişkin toplam sayı bilinmemektedir. 2011 yılı sonu itibariyle, Türkiye 4 bin 189 mayın / ERW kaybı olduğunu bildirmiştir. Bu vakalarda, 855 kişi ölmüş ve 3 bin 334 kişi de yaralanmıştır.⁹ Ancak, 2009 yılı Nisan ayına ait olan bir medya haberine göre, İçişleri Bakanlığı 1984 yılından bu yana toplam 6 bin 360 mayın kaybını kayıt altına almıştır. Gerçekleşen mayın vakalarında, bin 269'u yaşamını kaybetmiş (625'i güvenlik personeli; 644'ü sivil) ve 5 bin 091'i yaralanmıştır (yaralanan sivil sayısı ile güvenlik personeli sayısına ilişkin bilgi sağlanmamıştır).¹⁰ 2007 yılında, mayın temizleme konusunda uzman olan bir kişi, 1950'li yıllardan bu yana Türkiye-Suriye sınırı boyunca meydana gelen mayın vakalarında (çoğunluğu sivil olan) en az 10 bin mayın kaybını olduğunu bildirmiştir (3 binden fazla insan yaşamını yitirmiş; 7 bin insan yaralanmıştır).¹¹

Mağdur Desteği

Türkiye'nin karamayınlarından ve diğer ERW türlerinden etkilenmiş ve hayatta olan mağdurları olduğu bilinmektedir. Mayın Yasağı Anlaşması'na taraf olan bir devlet olarak, Türkiye mağdurlara destek sağlama konusunda bir taahhüt altına girmiştir.

2011 yılı Nisan ayı itibariyle, Türkiye'de 1984 yılından bu yana en az 5 bin 091 kişinin mayınlar nedeniyle yaralandığı bildirilmiştir.¹²

2011 Yılında Mağdur Desteği

Sunulan hizmetlere ulaşılabilirlik ve bu hizmetlerin niteliğine ilişkin 2011 yılına ilişkin önemli bir değişiklik kaydedilmemiştir.¹³ Etkilenmiş bölgelerde bulunan mayın/ERW'den hayatta kalanlar ve engelli insanlar, Türkiye'nin daha büyük şehirlerinde yaşayan engelli insanlarla kıyaslandığında hizmetlere ulaşım konusunda aynı erişilebilirlik düzeyine sahip değildir.¹⁴

MBTG, 2011 yılında, Türkiye'deki ilk mayından hayatta kalanlar ağını başlatmıştır; hayatta kalanların temsilcileri Diyarbakır, Şanlıurfa ve Mardin'de savunuculuk ve akran desteği etkinliklerine başlamıştır.¹⁵

Mağdur Desteği ihtiyaçlarını değerlendirmek

2011 yılında Türkiye'de mayın / ERW'den hayatta kalanların ihtiyaçlarını değerlendirmek için bir çalışma yapıldığına dair bir bilgi edinilmemiştir. Mayından hayatta kalanların veya onların ihtiyaçlarının belirlenmesine ilişkin veri toplanması işini görecektir bir sistem bulunmamaktadır. MBTG, medya haberlerinin taranması ve diğer kurumların ve yerel kaynakların elinde bulunan bilgilerin kontrol edilmesi yoluyla, var olan en geniş bilgiyi toplamıştır.

⁸ Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2008 takvim yılı için), J formu.

⁹ Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporları (2006-2011 takvim yılları için), J formu; Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü tarafından sorulan soruya Türkiye'nin Cenevre'deki Daimi Temsilcisi tarafından verilen yanıt, 31 Ağustos 2005; ve Türkiye'nin sunumu, Mağdur Desteği ve Sosyo-Ekonomik Olarak Dahil Edilmesi Daimi Komitesi, Cenevre, 13 Mayıs 2003.

¹⁰ Melik Duvaklı, "Turkey, in 26 years 1,269 lives victimized by mines," *Zaman Daily*, 13 Nisan 2010, www.zaman.com.tr.

¹¹ AMK Risk Yönetimi Başkanı Ali M. Köknar'dan gelen e-posta, 5 Temmuz 2007; ve Ali M. Köknar, AMK Risk Yönetimi, "Turkey Moves Forward to Demine Upper Mesopotamia," *Journal of Mine Action*, No. 8.2 November 2004, maic.jmu.edu.

¹² Melik Duvaklı, "Türkiye 26 yılda 1.269 canını mayına kurban verdi", *Zaman*, 13 Nisan 2010, www.zaman.com.tr.

¹³ Türkiye Sakatlar Derneği, "Engelli adayları Meclise taşıyalım", 13 Mayıs 2011, www.tsd.org.tr/engelli-adaylari-meclise-tasiyalim-7421.

¹⁴ Yerel Gündem 21 Engelli Birimi'nden Ramazan Serin ile yapılan görüşme, 24 Nisan 2011.

¹⁵ Muteber Öğreten'den gelen e-posta, MBTG, 2 Ocak 2012.

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, tüm engelli insanlar hakkında veri toplamış olsa da, engelli olma durumunun nedenleri ve mayın / ERW'den hayatta kalma durumlarına ilişkin bir ayırım yapmamıştır.¹⁶ Avrupa Komisyonu (AP), engelli insanlar hakkında veri ve araştırma eksikliğinin, genel anlamda Türkiye'de bilinçli bir politika uygulama önünde ciddi bir engel olarak durduğunu belirtmeye devam etmektedir.¹⁷ Türkiye'deki engelli insanlar hakkında en son yapılan araştırma, 2002 yılına aittir.¹⁸

Diyarbakır Barosu, mayından etkilenen bölgelerdeki mayın / ERW zayıflıklarına ilişkin bilgi toplamıştır ve maddi durumları uyarınca yardım almaya elverişli olan mayından hayatta kalanlara destek vermeye devam etmektedir.¹⁹ İnsan Hakları Derneği, destek almak amacıyla kurumun şubelerine başvuran mayından hayatta kalanlar ve onların ailelerine ilişkin bilgi toplamıştır. Bu kayıtlar, mayından hayatta kalanların ihtiyaçlarına dair bilgiler de içermektedir.²⁰

2011 yılının Şubat ayında, İstanbul Milletvekili Ufuk Uras, mayından / ERW'den hayatta kalanların durumunu takip etmek için Meclis'te bir soru önergesi vermiştir. Bu önerge; mayın mağdurlarına sağlıkla ilgili ne tür sosyal ve ekonomik destek sağlandığı ve bu tür desteklere ulaşanların sayısı gibi konuları içermiştir.²¹ Parlamento genel seçim için çalışmalarını sonlandırdığında, bu soru önergesine herhangi bir cevap verilmemişti ve cevap süresi de sonlanmıştı.

2006 yılında, Türkiye, mayınlar ve ERW'leri de içermesi beklenen uluslararası bir yaralanma tasnif sistemine geçiş programına başladığını bildirmiştir.²² 2012 yılının ortası itibariyle, bu konuda bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Mağdur Desteği Koordinasyonu

Hükümetin koordinasyon birimi / ilgi merkezi	Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2011 yılında mağdur desteği konusunda hükümetin ana ilgi merkezi olarak tespit edilmiştir.
Koordinasyon mekanizması(ları)	2011 yılında yok
Plan	2011 yılında yok

2011 yılının Haziran ayında, engelli insanlardan sorumlu olan yeni bir hükümet birimi olarak Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuştur.²³ 2012 yılının Nisan ayında ise, mayından hayatta kalanların rehabilitasyonu, istihdamı ve eğitimi konularını ve yeni Başkanlığın yaptıklarını görüşmek üzere, MBTG Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'i ziyaret etmiştir. MBTG, mağdurlara destek konusunda Mayın Yasağı Anlaşması kapsamında yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla, Kartagena Eylem

¹⁶ Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Avrupa ve Dış İlişkiler Dairesi, Kıdemli Politika Danışmanı Tolga Duygun ile yapılan görüşme, Ankara, 5 Mayıs 2011.

¹⁷ Avrupa Komisyonu (AK), "Türkiye 2010 İlerleme Raporu", Komisyon Çalışma Dokümanı, Brüksel, 12 Ekim 2011, s. 88.

¹⁸ Türkiye İstatistik Enstitüsü, "Türkiye Özürlüler Araştırması".

¹⁹ Diyarbakır Barosu Başkanı Mehmed Emin Aktar ile yapılan görüşme, Diyarbakır, 25 Nisan 2011.

²⁰ İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Sekreteri M. Raci Bilici ile yapılan görüşme, Diyarbakır, 24 Nisan 2011.

²¹ İstanbul Milletvekili Ufuk Uras tarafından 28 Şubat 2011 tarihinde verilen soru önergesi, Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün 2 Mart 2010 tarihinde Parlamento'da yaptığı bir konuşmaya takiben verilmiştir. Bu konuşmada Bakan'ın şöyle dediği bildirilmiştir: "Mayınlı bölgelerde yaşayan halkın mayın riski konusunda eğitilmesi, mayın mağdurlarına sihhi, sosyal ve ekonomik yardımların yapılması konularında Hükümetimiz, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti taahhütte bulunmuş bulunmaktadır."

²² Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2006 takvim yılı için), J formu. Bu sisteme gönderme yapar: "Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslararası İstatistiksel Sınıflandırması: ICD-10."

²³ ABD Dışişleri Bakanlığı, "2011 İnsan Hakları Raporu: Türkiye," Washington, DC, 24 Mayıs 2012.

Planı'na uygun bir biçimde hazırlanacak ulusal bir eylem planına olan ihtiyacı belirtmiştir. Bakan, mağdurlara destek konusundaki çalışmaların yeni Başkanlık bünyesinde gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmiştir.²⁴

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, daha önceki dönemde engelli insanların haklarının korunmasından sorumlu olan birincil kurumdu. Başkanlığın temel fonksiyonları; ulusal ve uluslararası kurumlar arasında eşgüdüm sağlamak, engelli insanların eşit ve tam bir şekilde topluma katılımlarını sağlamak adına bir engelli politikası oluşturmak ve engelli insanlar tarafından yaşanan sorunların tanımlanması ve çözüme kavuşturulması idi.²⁵ Mağdurlara destek konusunda bir ilgi merkezinin gerekliliklerini yerine getirme olanağının, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığınca üstlenileceği bildirilmiştir.²⁶ Başkanlığın 1997'de kurulmuş olmasına rağmen, bu kurum 2011 yılına kadar mağdur desteği konularına ilişkin ne bir politika yürütmüş ne de bu konulardan haberdar olmuştur.²⁷

Mağdur desteği konusunda Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 raporlaması Türkiye tarafından yıllık olarak güncellenmektedir. Ancak, bu rapor sadece askeri hastane tesislerinde tedavi olan zayıflar konusunda güncellenmektedir. Madde 7 (ve Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi Madde 13) raporlaması, daha önceki yıllarda, sivil tesislerde sivil mayın/ERW kurbanlarına sunulan hizmetler veya yaralanan siviller hakkında bilgi içermemektedir.²⁸ Türkiye; ne 2011 yılında gerçekleştirilen Mayın Yasağı Anlaşması'na Taraf Devletler 11. Toplantısı'nda ne de Mayıs 2012 tarihinde gerçekleştirilen Mayın Yasağı Anlaşması Oturumlararası Daimi Komite Toplantılarında mağdur desteği konusunda herhangi bir açıklamada bulunmuştur.

Hayatta Kalanların Dahil Edilmesi ve Katılımı

Hayatta kalanlar, kendi ihtiyaçlarına uygun olan hizmetlerin planlanması veya uygulanması süreçlerine dahil edilmediklerini bildirmişlerdir.²⁹ Mayıs 2011 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantı sırasında, Türkiye Mayın/ERW Mağdurları Ağı'nın hedefleri, Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'na anlatılmıştır.³⁰

Hizmetlerin ulaşılabilirliği ve etkinliği

Mağdurlara destek etkinlikleri³¹

Kurumun adı	Kurumun türü	Etkinliğin türü	2011 yılında hizmetlerin niteliğinde/kapsamında yaşanan değişiklikler
Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi, Diyarbakır	Devlet	Ortopedi ve Orthopedics and travmatoloji merkezi ve protez merkez', hayatta kalan sivillere ücretsiz olarak protez sağlamıştır.	Devam etmekte; ancak bu hizmetlerden yararlananların sayısı bilinmemektedir.

²⁴ "Bakan Fatma Şahin: Mayın kurbanlarının sorunlarını ele alacağız", (Ankara), 5 Nisan 2012 www.mayinsizbirturkiye.org/

²⁵ Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, "Hakkımızda," <http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/>.

²⁶ Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Genel Müdürü Samet Başaran ve Kıdemli Politika Danışmanı Tolga Duygun ile yapılan görüşme, Ankara, 19 Ekim 2010.

²⁷ İzleme Örgütü heyetinin Diyarbakır ve Ankara'ya yaptığı geziden notlar, 24 Nisan – 5 Mayıs 2011.

²⁸ Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2011 takvim yılı için), J formu.

²⁹ Türkiye Mayın/ERW Mağdur Ağı Çalıştayı'nda Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün tuttuğu notlar, Diyarbakır, 23 Nisan 2011.

³⁰ Motinor heyetinin Diyarbakır ve Ankara'ya yaptığı geziden notlar, 24 Nisan – 5 Mayıs 2011.

³¹ ibid; Ramazan Serin ile yapılan görüşme; Yerel Gündem 21 Engelli Birimi, 24 Nisan 2011; ve Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2010 takvim yılı için), J Formu.

Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi	Devlet	Özel tesisler, silahlar tarafından yaralanan insanlara yüksek kaliteli hizmetler sunmaktadır: rehabilitasyon, iktisadi ve sosyal olarak içermeye ve psikolojik destek	Devam etmekte
MBTG / Türkiye Mayın/ERW' den Hayatta Kalanlar Ağı	Sivil toplum kuruluşu	Hayatta kalan bireylere yönelik savunuculuk ve destek ve akran desteği	Hayatta kalanlara yönelik ağ etkinliklerini 2011 yılı içinde başlattı

Tüm engelli insanlar, kamusal veya özel sağlık merkezlerine ücretsiz olarak birinci elden ulaşma hakkına sahiptir. Sosyal sigortası olmayanlar, 2008 yılından itibaren daha önce ücretsiz olan hizmetlere erişmek için “yeşil kart” a başvurabilirler. Ancak, uygulamada, “yeşil kart” sağlık sigortası almaya uygun olan engelli insanlar, kendi tıbbi harcamalarının bir kısmını karşılamak zorundadırlar, bu ise ücretsiz hizmetleri ortadan kaldırmaktadır.³² Türkiye'nin Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yayınlanan Sağlık Hizmeti Uygulamaları Yönetmeliği, engelli insanların ilaca, ekipmana ve hareketli cihazlara erişimini, tıbbi uzmanlar tarafından zorunlu tutulsalar bile, sınırlandırmıştır.³³

Mayından etkilenmiş bölgelerdeki kasabalarda bulunan sağlık tesisleri (büyük şehirlerde bulunanların dışında) maddi açıdan yeteri kadar desteklenmemektedir, yetersiz personel ve ekipmana sahiptir ve genel olarak hayatta kalanların acil durumlarına ya da devam eden ihtiyaçlarına cevap verememektedir.³⁴

Mayın/ERW' den hayatta kalanlar için rehabilitasyon hizmeti Ankara ve Dicle'deki merkezlerle sınırlıdır. Mayından ve ERW' den etkilenmiş diğer vilayetlerde yerel olarak kurulacak protez ve rehabilitasyon merkezlerine önemli bir ihtiyaç vardır. Ayrıca, çocuk yaştaki hayatta kalanların ihtiyaçlarına cevap verecek tesislerin kurulması da bir ihtiyaçtır.³⁵ “Yeşil kart” sahipleri yeni bir protez için ancak beş sene bir başvuru yapabiliyorlar, bu ise çocuk yaşta mayın/ERW' den hayatta kalanların rehabilitasyonu açısından zarar vericidir.³⁶

Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi protez merkezi, mayından etkilenmiş tüm bölgeler için var olan tek merkez olarak kalmıştır. Bir STK'nın mayın mağdurlarının protez almaları konusunda onlara destek sağladığı 2009 yılından bu yana, hayatta kalanların Dicle Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne ulaşmaları maddi sorunlar nedeniyle engellenmiştir, 2011 yılında ulaşım konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Dicle Üniversitesi ayrıca engellilik ile ilgili bir araştırma bölümüne sahiptir, ancak yeterli eleman olmadığı için tam olarak işlevsel olabilmemiş değildir.³⁷

2011 yılında, sosyal içermeyi destekleyen kurumlar dağınık ve güçsüz olarak kalmıştır. Alternatif istihdam yöntemleri de dahil olmak üzere engelli insanların kamu sektörü ve özel sektörde çalışabilirliklerini artıran önlemlerin alınması gerekmektedir.

Diyarbakır Barosu, mayın/ERW mağdurlarına tazminat gibi hakları olan konularda yardım etmeye ve mağdur desteği konusunu desteklemeye devam etmektedir.³⁸ Baroların birinden ücretsiz hukuki destek alabilmek için, hayatta kalanların bir varlık testinden geçmeleri gerekmektedir. Ancak bu test en

³² Türkiye Sakatlar Derneği Genel Müdürü Ergun İşeri'den gelen e-posta, 26 Mart 2009.

³³ Türkiye Sakatlar Derneği Genel Müdürü Ergun İşeri'den gelen e-posta, 16 Mayıs 2011.

³⁴ Nusaybin Belediye Başkanı Ayşe Gökkan ile yapılan görüşme, Nusaybin, 25 Nisan 2011; ve Türkiye Mağdurlar Ağı Nusaybin temsilcisi Ömer Ay ile yapılan görüşme, Nusaybin, 25 Nisan 2011.

³⁵ Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nden Dr. Muhammet Can'ın sunumu, Türkiye Birinci Gözden Geçirme Konferansı, Diyarbakır, 18 Ekim 2009.

³⁶ Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün, Türkiye mayın/ERW Mağdur Ağı Çalıştayı'nda tuttuğu notlar, Diyarbakır, 23 Nisan 2011.

³⁷ Yerel Gündem 21 Engelli Birimi Başkanı Ramazan Serin ile yapılan görüşme, Nisan 2011 ve Ekim 2012.

³⁸ Mehmed Emin Aktar, Diyarbakır Barosu, Diyarbakır, 25 Nisan 2011; ve Diyarbakır Barosu, “Mayınsız Bir Dünya İçin ‘Bacağı Ödünç Ver!’” 4 Nisan 2011, www.diyarbakirbarosu.org.tr/i/basina_a%C3%A7iklamasi.

fakirleri bile dışlamaktadır. Eğer geçimlik tarım için küçük bir toprağa sahip olmak gibi herhangi bir varlığa sahiplerse, bu testi geçememektedirler.³⁹ Hayatta kalanlar, zamanında ve uygun sonuçlar elde etmek için tazminat sürecinin gözden geçirilmesini talep etmişlerdir. Hayatta kalanlar, vakanın olduğu tarihten itibaren bir yıl içinde bu konuda hak talebinde bulunmalı ve dava açmalıdır.

2011 yılının başlarında, Türk Tabipler Birliği, hayatta kalanların ihtiyaçlarını da kapsayan, mayın konularına eğilen bir grup oluşturmuştur.⁴⁰ Ancak, 2012 yılı itibariyle, Türk Tabipler Birliği'nin sorumlulukları ve profesyonel özerkliği önemli ölçüde azaltılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün bildirdiğine göre, "Hükümet, Türk Tabipler Birliği'nin yetkileri arasında 'tıp mesleği kamusal ve bireysel refah ve fayda ile uyumlu bir biçimde yapılır ve desteklenir' cümlesini çıkarmıştır. Bunun sonucunda Birlik; artık sağlık hakkına, sağlık hizmetlerinin kamusal olarak sunulmasına ve hastanın refahına karşı gerçekleşen girişimlere karşı gelemeyecektir. Bu durum, sağlıkçıların özerkliği ile hastaların refahını çok ciddi bir biçimde kötüleştirmiştir."⁴¹

2009 yılında, çocuk yaşta mayın/ERW'den mağdur olanların sosyal destek ihtiyaçlarına cevap vermek için belirli politika ihtiyaçları belirlenmiştir.⁴² Ancak, 2011 yılının sonu itibariyle, bu konuda herhangi bir gelişme kaydedilmemiştir.

Yasal mevzuat; istihdam, eğitim, sağlık hizmetlerine ve diğer kamusal hizmetlere ulaşım konusunda engelli insanlara ayrımcılığı yasaklamaktadır. Ancak hükümet, yasayı her zaman etkin bir şekilde uygulamamaktadır.

Engelli Yasası (2005), 2012 yılı itibariyle var olan tüm kamu binaları, yolları, kaldırımları, yaya geçişleri, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzer sosyal ve kültürel altyapı hizmeti veren yerlerin engelliler tarafından uygun bir şekilde erişilebilir kılınması gerektiğini belirlemektedir. Ancak, 2011 yılı itibariyle neredeyse hiçbir gelişme kaydedilmemiş ve yasanın uygulanması üç yıllık bir uzatmayla 7 Temmuz 2015'e ertelenmiştir. Kamu binalarına erişim açısından fiziksel sınırlar özel bir sorundur. Var olan mevzuata rağmen; eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve kamu hizmetleri de dahil olmak üzere temel haklara erişim engelliler için hala kritik konulardır.⁴³

Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumun sonucunda Anayasa'da yapılan bir değişiklik sayesinde, engelli insanlara pozitif ayrımcılık mümkün hale gelmiştir. Ancak, 2011 yılında, bu tür anayasal değişiklikler, engelli insanların yararına olacak şekilde belirli önlemlerin alınması yönünde uygulanmamıştır.⁴⁴ Yeni istihdam alanlarının ve evden çalışma olanağının yaratılması gibi hem kamu sektöründe hem de özel sektörde daha fazla önlemler alınmalıdır. Kamu sektöründe, engelli insanların istihdamının artırılmasına yönelik çabalar bu konuda ilerlemeye yol açmıştır.⁴⁵

Türkiye, 28 Eylül 2009 tarihinde, Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme'yi (CRPD) onaylamıştır.⁴⁶ Engelli insanların hizmetlere erişimlerine ilişkin bir strateji metni ile bununla ilgili bir ulusal eylem planı hazırlanmıştır. Ancak, 2011 yılı içinde, Türkiye CRPD'nin ve bunun ek protokollerinin uygulanmasını izleyebilecek bir ulusal mekanizma kurmamıştır.⁴⁷

³⁹ Karamayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün, Türkiye mayın/ERW Mağdur Ağı Çalıştayı'nda tuttuğu notlar, Diyarbakır, 23 Nisan 2011. 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun'a (2004) gönderme yaparak.

⁴⁰ Arzu Erbilici, MD, Sayman, Türk Tabipler Birliği, Ankara, 5 Mayıs 2011.

⁴¹ Dünya Sağlık Örgütü, "Turkish Government urged to Restore Powers to Medical Association", 28 Nisan 2012, www.wma.net/en/40news/20archives/2012/2012_08/

⁴² Yüzüncü Yıl Üniversitesi Adli Tıp Bölümü'nden Doç. Dr. Muhammet Can'ın sunumu, Türkiye Birinci Gözden Geçirme Konferansı, Diyarbakır, 18 Ekim 2009.

⁴³ Avrupa Komisyonu (AK), "Türkiye 2010 İlerleme Raporu", Komisyon Çalışma Dokümanı, Brüksel, 12 Ekim 2011, s. 35/

⁴⁴ Avrupa Komisyonu (AK), "Türkiye 2010 İlerleme Raporu", Komisyon Çalışma Dokümanı, Brüksel, 12 Ekim 2011, s. 34.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Türkiye'nin CRPD'ye katılımı, 3 Aralık 2008 tarihinde Meclis tarafından onaylanmıştır.

⁴⁷ Avrupa Komisyonu (AK), "Türkiye 2010 İlerleme Raporu", Komisyon Çalışma Dokümanı, Brüksel, 12 Ekim 2011, s. 34.

Türkiye

Mayın Yasağı Politikası

Mayın Yasağı Anlaşması Taahhütü

Mayın Yasağı Anlaşması Statüsü	Taraf Devlet
Ulusal Uygulama Tedbirleri	Var olan yasanın yeterli olduğu kanaatinde
Şeffaflık raporlaması	2011 takvim yılı için teslim edildi
Ana gelişmeler	Türkiye, Haziran 2011 tarihinde stoklanmış halde bulunan mayınların imhası işlemini tamamlamıştır – bu konuda var olan son tarihten üç yıldan fazla bir zaman sonra-; Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları tarafından antipersonel mayınların kullanımıyla ilgili ciddi iddialara ilişkin soruşturma ve yasal süreçler devam etmektedir.

Politika

Türkiye Cumhuriyeti, Mayın Yasağı Anlaşması'na 25 Eylül 2003 tarihinde katılmış ve 1 Mart 2004 tarihinde ise Taraf Devlet olmuştur. Türkiye, ulusal uygulama mevzuatı çıkarmamıştır, ancak anayasanın, ceza yasasının ve Türk Silahlı Kuvvetleri Genel Kurmay Başkanlığı'nın yönergelerinin anlaşma hükümlerine hukusal bir geçerlilik kazandırdığını belirtmiştir [1].

Türkiye, 2011 takvim yılını kapsayan, dokuzuncu Madde 7 raporunu, 2012 yılında sunmuştur [2]. Rapor, zayıflar ve mağdur desteği üzerine bilgi içeren isteğe bağlı Form J'yi de kapsamaktadır.

Türkiye, Mayıs 2012 tarihinde Cenevre'de gerçekleştirilen oturumlararası Daimi Komite toplantılarına ve Kasım-Aralık 2011 tarihlerinde Kambçya'nın Phnom Penh şehrinde gerçekleştirilen Mayın Yasağı Anlaşması'na Taraf Devletler 11. Toplantısına katılmıştır. Bu ikinci toplantıda, stoklanmış mayınların imhası sürecinin tamamlandığını duyurmuştur.

Türkiye, Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi'ne (CCW) ve bu sözleşmenin karamayınlarına ilişkin Değiştirilen Protokolü II'ye taraf bir devlettir. Türkiye, Madde 13 itibarıyla gerekli olan yıllık raporunu Mayıs 2012 tarihinde sunmuştur. Türkiye, CCW'nin savaştan arta kalan patlayıcılara ilişkin Protokol V'e taraf değildir.

Mayıs 2012 tarihinde, Türkiye, sivil toplum örgütleriyle devlet-dışı silahlı gruplar arasında Mayın Yasağı Anlaşması açısından bağlantı kurulmasının ilgili Taraf Devlet'in önceden onayını gerektirdiği yönünde ısrarlı tutumunu yinelemiştir [3].

Üretim ve Transfer

Türkiye, Ocak 1996'da mayınların transferine ilişkin moratoryumla eş zamanlı olarak antipersonel mayın üretimini durdurmuştur. Bu nedenle, üretim tesisleri aşamalı olarak hizmet dışı kalmıştır [4]. Türkiye'nin antipersonel mayınların ihracatını yaptığı bilinmemektedir. Almanya ve Birleşik Devletler'den (ABD) mayın ithal etmiştir.

Kullanım

Türk Silahlı Kuvvetleri

Mayın Yasağı Anlaşması'na katılmadan önce bile, 26 Ocak 1998 tarihinde, Türk Genel Kurmay Başkanı, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından antipersonel mayın kullanımını yasaklayan bir yönerge çıkartmıştır [5]. Ancak 2009 tarihinde Irak sınırına yakın bölgelerde, Şırnak ilinde (Nisan 2009) ve Hakkari ilinde (Mayıs 2009), Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından antipersonel mayın kullanımıyla ilgili en az iki vakaya ilişkin var olan ciddi iddialar çözüme kavuşturulmamış durumdadır.

Birinci vakaya ilişkin, *Taraf* adındaki Türk gazetesi 23. Jandarma Tümen Komutanlığına ait olduğu iddia edilen bir doküman yayımlamıştır. Bu doküman, 9 Nisan 2009 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının Şırnak ilinde M2A4 antipersonel mayın döşediklerini göstermektedir. [6] Mayıs 2012 tarihine kadar, Türkiye bu vakayla ilgili bir soruşturmanın yapıldığı yönünde bir açıklamada bulunmamıştır. [7]

İkinci vakada, 9 Mayıs 2009 tarihinde Çukurca yakınlarında antipersonel mayınlar nedeniyle yedi Türk askeri ölmüş ve sekizi de yaralanmıştır[8]. Türk Ordusu, ilk önce mayının Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkerên Kurdistan, PKK) tarafından döşendiğini belirtmiştir. Ancak, Haziran 2009 tarihinde, Türk medyası, aslında mayının, infilakından çok uzun olmayan bir süre önce Türk kuvvetleri tarafından döşendiğini bildirmiştir [9]. Van Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma, mayının Türk askerine ait olduğunu ve bir Türk komutanının emri üzerine döşendiğini tespit etmiştir [10]. Dosya, Genel Kurmay Askeri Mahkemesi'ne gönderilmiştir [11].

Basında çıkan haberlere göre, Eylül 2010 tarihinde, Genel Kurmay Askeri Mahkemesi'ne gelen bir rapor, kullanılan cihazın "anti-personel karamayını" olduğunu tespit etmiştir. Mayının döşenmesi emrini verdiği iddia edilen General Zeki Es, Kasım 2010 tarihinde tutuklanmış ve Türk Askeri Mahkemesi'nde bir dava açılmıştır [12]. Ancak, Şubat 2011 tarihinde, birkaç asker verdikleri ifadeleri geri çektikten sonra Zeki Es serbest bırakılmıştır[13]. Yine basında çıkan haberlere göre, Ekim 2011 tarihinde, askeri mahkemenin talebi üzerine hazırlanan ikinci bir rapor, imhal ve yetersiz planlama nedeniyle komutanları askerlerin ölümlerinden sorumlu tutmuştur [14]. Şubat 2012 tarihinde, Türk Genel Kurmay Başkanlığı askeri mahkemesi, iki komutan ve dört subaya karşı açılan davaya devam etmiştir [15].

Mayın Yasağı Anlaşması'na göre Türkiye, cezai yaptırımların uygulanması da dahil olmak üzere antipersonel mayınların kullanımının önlenmesi için her türlü önlemi almak zorundadır. ICBL, kullanım iddialarını soruşturma ve daha başka kullanımları önleme konusunda Türkiye'ye daha önce çağrıda bulunmuştur [16]. ICBL, yerden çıkarılıp tekrar yerleştirilmiş olma veya eğitim amaçlı elde bulundurulmuş stoklardan alınmış olma ihtimalleri olan bu mayınların nereden geldiği konusunun netleştirilmesi ihtiyacı üzerine vurgu yapmıştır [17].

Mayın Yasağı Anlaşması'nın son toplantılarında, Türkiye yasal soruşturma devam ederken mayın kullanım iddialarına ilişkin yorumda bulunamayacağını belirtmiştir [18]. Mayıs 2012 tarihinde, Türkiye mayın kullanımına yönelik iddialara ilişkin bir soruşturmanın başlatıldığını ve hali hazırda yasal süreç içinde olmadığını duyurmuştur. Bu açıklama, 9 Nisan 2009 tarihinde gerçekleşen vakaya açık bir gönderme yapmaktadır [19].

PKK/Kongra Gel

Türk yetkililer, antipersonel mayınların devam eden kullanımı konusunda PKK/Kürdistan Halk Kongresi (Kongra Gel)'ni suçlamaya devam etmişlerdir [20]. Türkiye'nin son Madde 7 raporuna göre, 2011 yılında PKK/Kontra Gel tarafından döşenen mayınlar nedeniyle 21 askeri personel ve sivil öldürülmüş ve 85 kişi de yaralanmıştır. Türkiye'nin Şeffaflık Raporları; antipersonel mayınları, anti-araç mayınları veya el yapımı bombalar (IED'ler) arasında ve mağdur tarafından aktive edilen ve uzaktan infilaklı mayınlar/IED'ler arasında herhangi bir ayırım yapmamaktadır [21]. Mayın Yasağı Anlaşması, anti-araç mayınlarının veya uzaktan infilaklı antipersonel patlayıcı maddelerin kullanımını yasaklamamaktadır.

Daha öne, Türk Genel Kurmay Başkanlığı, ele geçirilen mayınlar hakkında bilgi notu yayınlamıştır, ancak bu mayınların tipi ve buldukları mevki hakkındaki detaylar verilmemiştir [22]. Türk Genel Kurmay Başkanlığı, bu bilgileri artık internet sayfasında buldurmamaktadır. Türkiye, daha önceki şeffaflık raporlarında, ele geçirilen mayınlar ve bunların döşedikleri yerlere ilişkin özel bir raporlama yapmamıştır.

Karamayını ve Misket Bombası İzleme Örgütü, PKK/Kontra Gel tarafından kullanılan antipersonel mayınların kullanım tarihi ve yeri ya da diğer somut detaylar konusunda ya da antipersonel mayınlardan kaynaklanan zayıflara neden olan belirli olaylar hakkında Türkiye'den bilgi edinememiştir.

Daha önce, PKK/Kontra Gel, komuta-infilaklı mayın kullandığını kabul etmiştir, ancak bir kişi veya araç tarafından aktive edilebilen mayın veya başka bir patlayıcı maddeyi kullandığı iddiasını reddetmiştir [23]. Haziran 2006'da, Geneva Call adındaki sivil toplum örgütü, PKK'nın Geneva Call Taahhüt Belgesi'ni imzalayarak antipersonel mayın kullanımını tek taraflı olarak durdurduğunu bildirmiştir.

Stoklama ve İmha

2011'in Aralık ayında, Türkiye stoklanmış halde bulunan mayınların imha işleminin 21 Haziran 2011 tarihi itibarıyla sonlandırıldığını duyurmuştur. Stokların imhasına ilişkin olarak Anlaşma tarafından belirlenen ve 1 Mart 2008 olan son tarihi kaçırmıştır ve böylece Mayın Yasağı Anlaşması'nı üç yıldan fazla bir süre boyunca ihlal etmiştir. Türkiye, mühimmat ayırma ve ayıklama tesisinin 8 Kasım 2007 tarihine kadar çalışmaya başlamadığını bildirmiştir [24].

Türkiye, 2004 yılında Taraf Devlet olduğunda 2,973,481 adet antipersonel mayın stoğunun olduğunu belirtmiştir. 2006 yılının başlarında, Türkiye imha edilmesi gereken 2,866,818 adet antipersonel mayın stoğunun

olduğunu bildirmiştir. İmha programının tamamlandığına ilişkin duyurunun yapılmasından sonra hazırlanan Şeffaflık Raporu'nda, Türkiye toplam olarak 2,938,060 adet mayının imha edildiğini belirtmiştir [25].

2011 yılının ilk yarısında, Türkiye 631 adet ADAM tipi topçu mühimmatının (her biri 36 mayın içerir) veya toplamda 22,716 adet ADAM tipi mayının imha için sevk edildiğini bildirmiştir [26]. NATO Bakım ve İkmal Ajansı (NAMSA) Kasım 2010 tarihinde Almanya'da kurulu bir şirket olan Spreewerk Lübben GmbH ile Türkiye adına, Türkiye'nin Mühimmat Ayırma Tesisi bu işlemi gerçekleştiremediği için, ADAM tipi mayınların imhasını gerçekleştirmek amacıyla bir sözleşme imzalamıştır. ADAM tipi mayınların ilk imha işlemi Almanya'da Mart 2011 tarihinde başlamıştır ve 21 Haziran 2011 tarihinde de imha programı tamamlanmıştır. [27].

Geçmişte, Türkiye 18,236 adet çift tuzaklı mayına sahip olduğunu bildirmişti, ancak 2007 yılında, Türkiye M18 mayınlarının "bulundukları belirli teknik özellikler" nedeniyle imha listesinden çıkarıldığını ve "mağdur tarafından aktive edilen mayınlar olarak kullanılmayacağını" bildirmiştir [28]. 2008 yılında, yetkililer M18'ler için tetikleyicilerin imha edildiğini bildirmiştir.

Araştırma ve Eğitim için Elde Bulundurulmuş Mayınlar

2004 yılında Taraf Devlet olduğunda, Türkiye araştırma ve eğitim amaçlı 16,000 antipersonel mayını elinde bulundurmaktaydı [29]. 2012 yılında sunulan Madde 7 Raporu'nda, Türkiye eğitim ve mayına dayanaklı asker postası için modifikasyon projesi üzerine araştırma amacıyla 15,100 adet mayının elde bulundurulduğunu bildirmiştir [30].

Türkiye, Taraf Devletler içinde en çok sayıda antipersonel mayın bulunduran ülke olmayı sürdürmektedir. Bu konuyla ilgili şöyle demiştir: "Geniş boyut ve farklı mayın etkinliği üniteleri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin belirli bir sayıda APLM'leri (antipersonel kara mayınları) eğitim amaçlı elinde bulundurmasını gerektirmektedir." [31] 31 Aralık 2004 ve 31 Aralık 2011 tarihleri arasında, 850'si sadece 2005 yılında olmak üzere, Türkiye izin verilen amaçlar kapsamında elde bulundurulmuş mayınların toplam 900 tanesini kullandığını açıklamıştır [31]. Eğitim ve araştırma amaçlı mayınlar en son olarak 2010 yılında kullanılmıştır.

Haziran 2010 tarihinde Türkiye, "izin verilen amaçlar için elde bulundurulmuş bu mayınlar, stokların imhası süreci sona erdiğinde gözden geçirilecektir" [33] açıklamasında bulunmuştur. Benzer şekilde, Mayıs 2006'da, "mayın temizliği konusunda aşama kaydettikten sonra, Türkiye eğitim amaçlı elde bulundurulmuş mayınları gözden geçirebilir" demiştir [34]. Haziran 2005'te, Türkiye, "Bu rakam [16,000 mayın], silahlı kuvvetlerin küçültülmesi sürecinde aşama kaydedildiğinde, yeniden değerlendirilebilir" [39] demiştir.

[1] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporları, A Formu ve A, B ve C ekleri, 1 Ekim 2004 ve 10 Mayıs 2005. Temmuz 2011 tarihinde, Türkiye mayın veya IED'lerin patlamasından oluşan ölüm veya yaralanma vakalarına ilişkin olarak iki yasanın uygulandığını bildirmiştir: (5237 nolu) Türk Ceza Kanunu'nun 81, 86 ve 89 numaralı maddeleri ve (1632 nolu) Türk Askeri Ceza Kanunu'nun 87 ve 89 numaralı maddeleri. Dışişleri Bakanlığı, Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma Dairesi Müdürü Serhan Yiğit'ten gelen e-posta, 4 Temmuz 2011.

[2] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2011 takvim yılı için), <http://bit.ly/UmUuGm>. Daha önce, Türkiye 2011'di (2010 takvim yılı için), 2010'da (2009 takvim yılı için), 2009'da (2008 takvim yılı için), 2008'de (2007 takvim yılı için) ve 23 Nisan 2007, 30 Nisan 2006, 20 Nisan 2005 ve 1 Ekim 2004'de Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 raporlarını sunmuştur.

[3] Türkiye'nin açıklaması, Sözleşmenin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Mayın Yasağı Anlaşması, Cenevre, 21 Mayıs 2012, ICBL tarafından tutulan notlar. Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi için ve Türkiye'nin görüşü için, bkz. *Landmine Monitor Report 2009*, s. 744-745.

[4] Daha önce, Türkiye hem antipersonel hem de anti-arac mayını üretmiştir. Türk şirketi olan Makine ve Kimya Endustrisi Kurumu, ABD menşeli iki antipersonel mayının (M14 ve M16) kopyalarını üretmiştir.

[5] Türkiye'nin açıklaması, Taraf Devletlerin Beşinci Toplantısı, Bangkok, 17 Eylül 2003.

[6] Melis Gönenç, "Mayın Haberi Kanıt Oldu," *Taraf online*, 16 Nisan 2010, www.taraf.com.tr; ve, "İddia: Türkiye karamayınları yasağını çiğniyor," *United Press International*, 16 Nisan 2010, www.upi.com.

[7] Türkiye'nin açıklaması, Sözleşmenin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Mayın Yasağı Anlaşması, Cenevre, 21 Mayıs 2012, ICBL tarafından tutulan notlar.

[8] "Tetikleyici mayın vakası altı askeri öldürdü", *Radikal* (Hakkari), 29 Mayıs 2009, www.radikal.com.tr; ve Mustafa Yüksel, "Yedi askeri öldüren patlama soruşturuluyor", *Zaman online*, 9 Nisan 2010, www.zaman.com.tr.

[9] Makale, mayının sadece "Özel İkaz Alarm Sistemi"ne gönderme yapan el yapımı, mağdur tarafından aktive edilen mayın olduğunu belirtmiştir. "6 şehit verilen mayın patlamasıyla ilgili şok iddia", *Zaman online*, 24 Haziran 2009, www.zaman.com.tr; ve Metin Arslan, "7 askeri şehit eden mayınlar TSK'ya ait," *Zaman online* (Ankara), 8 Nisan 2010, www.zaman.com.tr.

[10] Metin Arslan, "Çukurca'da TSK'nın mayın kurbanlarının son fotoğrafları ortaya çıktı", *Today's Zaman*, 7 Mayıs 2010, www.todayszaman.com.

[11] ibid.

- [12] Metin Arslan ve Fatih Karakılıç, “Ölümcül Çukurca mayınlarını döşeyen Komutan cezaevine gönderildi”, *Zaman*, 8 Kasım 2010, www.todayszaman.com.
- [13] “Askerler ifadelerini değiştirdikten sonra Türk komutanı serbest bırakıldı”, *Hurriyet Daily News*, 22 Şubat 2011, www.hurriyetdailynews.com.
- [14] Metin Arslan, “Uzman raporu: 7 askerin karamayınlarından ölümünden komutanlar sorumlu”, *Zaman*, 23 Ekim 2011, <http://bit.ly/UmXTF7>.
- [15] “Mayın patlaması vakasında kıdemli subaylar yargılanıyor”, Türkiye İnsan Hakları Derneği, 9 Şubat 2012, <http://bit.ly/UnwAGm>.
- [16] ICBL, “Türkiye tarafından karamayını kullanımı iddiaları hakkında ciddi kaygılarımız bulunmaktadır”, basın bildirisi, 19 Nisan 2010, www.icbl.org; ICBL’den Sylvie Brigot tarafından Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’na gönderilen mektup, 18 Mayıs 2010.
- [17] Türkiye, M2 mayınlarının eğitim amaçlı elde bulundurulmuş mayınlar arasında olduğunu bildirmiştir. Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (20011 takvim yılı için), Form D.
- [18] Türkiye’nin açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması’nın Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2012, ICBL tarafından alınan notlar, ve, Türkiye’nin Açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler 11. Toplantısı, Phnom Penh, Kamboçya, 29 Kasım 2011, ICBL tarafından alınan notlar.
- [19] Türkiye’nin açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması’nın Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2012, ICBL tarafından alınan notlar.
- [20] ibid., 21 Mayıs 2012, PKK/Kontra Gel; Australya, Kanada, Avrupa Birliği, NATO, Birleşik Krallık ve ABD tarafından terör örgütü tanımlanmaktadır. Uygulanan pratik gereği, Kara Mayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü, ilgili alıntılar bağlamı dışında, “terörist” kavramını herhangi bir birey veya örgütü tanımlamak için kullanmamaktadır.
- [21] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2009 takvim yılı için), J Formu.
- [22] Türk Genel Kurmay Başkanlığı, “2009 yılında (1 Ocak-25 Aralık 2009) terör örgütü tarafından gerçekleştirilen IED ve mayın olaylarının sayısı”, ve “2010 yılında (1 Ocak-20 Ağustos 2010) terör örgütü mensupları tarafından gerçekleştirilen IED ve mayın olaylarının sayısı”, tarihsiz, www.tsk.tr.
- [23] Bkz. *Landmine Monitor Report 2006*, s. 732-733; *Landmine Monitor Report 2008*, s. 698; ve *Landmine Monitor Report 2009*, s. 746
- [24] Türkiye’nin açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler Sekizinci Toplantısı, Lut Gölü, Ürdün, 19 Kasım 2007.
- [25] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (1 Ocak 2011 ve 31 Aralık 2011 tarihleri için), G Formu.
- [26] Türkiye’nin açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması Stokların İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 20 Haziran 2010; ve Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (1 Ocak 2010 ve 31 Aralık 2010 tarihleri için), Form D.
- [27] Türkiye’nin Açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler 11. Toplantısı, Phnom Penh, Kamboçya, 1 Aralık 2011.
- [28] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu, B Formu, 23 Nisan 2007. Mağdur tarafından aktive edilen çift tuzaklı mayının kullanımı Mayın Yasağı Anlaşması’na yasaklanmıştır, ancak komuta-İnfilaklı çift tuzaklı mayının kullanımına izin verilmektedir. Mayıs 2006’da, Türkiye “M18 çift tuzaklı mayınların mağdur tarafından aktive edilen parçaları, imha edilecek mayınlar listesine geçtiğimiz günlerde eklenmiştir ve sadece komuta-İnfilaklı M18 çift tuzaklı mayınların stoklanmasına ilişkin gerekli adımlar atılmıştır” demiştir. Türkiye’nin açıklaması, Stokların İmhası Daimi Komitesi, Cenevre, 11 Mayıs 2006.
- [29] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu, D Formu, 1 Ekim 2004. Bu; DM-11 ve M14 mayınlarının her birinden 4,700 adet ve M16, M18, ve M2 mayınlarının her birinden 2,200 adet mayın içermektedir. 2006’da, Türkiye eğitim amaçlı elde bulundurulmuş mayınların sayısının 15,150’ye düştüğünü bildirmiştir “çünkü birçok askeri eğitim kurumunda mayın etkinliği eğitimi ve ilgili eğitimlerde yer alan askeri personeli eğitmek için mayın tespiti, mayın temizleme ve mayın imha programlarında 850 mayın kullanılmıştır”. Türkiye’nin açıklaması, , Sözleşme’nin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 12 Mayıs 2006. Bu bilgi, aynı zamanda 30 Nisan 2006 tarihli Madde 7 Raporu D Formu’nda belirtilmiştir. Ancak, belgelerden hiçbiri, her bir mayın tipinden kaç tane imha edildiği ve geriye kaç adet kaldığı konusunda net bilgi sağlamamıştır.
- [30] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (1 Ocak 2011 ve 31 Aralık 2011 tarihleri için), D Formu.
- [31] Türkiye’nin açıklaması, Sözleşme’nin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Mayıs 2009.
- [32] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporları, 31 Aralık 2004 ve 31 Aralık 2011 tarihleri için, D Formları. Geriye kalan 50 mayın şu şekilde tüketilmiştir: 25’i 1 Ocak – 31 Aralık 2008 tarihleri arasında, diğer 25’i ise 1 Ocak – 31 Aralık 2010 tarihleri arasında tüketilmiştir. 2011 yılında hiçbir mayın tüketilmemiştir.
- [33] Türkiye’nin açıklaması, Sözleşme’nin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 25 Haziran 2010.
- [34] Türkiye’nin açıklaması, Sözleşme’nin Genel Statüsü ve İşleyişi Daimi Komitesi, Cenevre, 12 Mayıs 2006. Ekim 2005 tarihinde benzer bir açıklama yapmıştır. Türkiye’nin Cenevre’de BM Daimi Temsilcisi Vehbi Esgel Etensel’den gelen mektup, No. 649.13/2005/BMCO DT/8805, 3 Ekim 2005.
- [35] Türkiye’nin açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması Mayın Temizleme, Mayın Risk Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 13 Haziran 2005.

KİRLENME VE ETKİ

Mayınlar

Türkiye; anti-personnel, anti-araç ve el yapımı bombalar (IED'ler) tarafından kirlenmiş durumdadır. Mayınlar; 1956-1959 tarihleri arasında Suriye ile olan 510 km'lik sınır boyunca ve Ermenistan, İran ve Irak ile olan sınırların bazı bölümlerinde yasadışı sınır geçişlerini engellemek ve askeri tesislerin etrafına engeller oluşturmak amacıyla döşenmiştir[1]. Türkiye'ye göre, Bulgaristan, Gürcistan ve Yunanistan ile olan sınırlar boyunca daha önce döşenen mayınların hepsi temizlenmiştir[2].

2012 yılında Türkiye, 2011 yılının sonu itibarıyla 977 bin 163 mayının kendi topraklarında yerleştirilmiş halde bulunduğunu bildirmiştir. Bu rakam, bir önceki senenin sonu itibarıyla var olan sayıdan sadece 244 gibi küçük bir azalış anlamına gelmektedir. Mayınların çoğu, Suriye ile olan sınırdaki bulunmaktadır (613 bin 715 mayın), ve İran sınırı (194 bin 755), Irak sınırı (69 bin 033) ve Ermenistan sınırı (21 bin 856) bunu takip etmektedir. Türkiye, bunların dışında 77 bin 804 mayının ülke içindeki birçok yerde yerleştirilmiş halde bulunduğunu bildirmiştir. 2012 yılı sonu itibarıyla var olan durumla karşılaştırıldığında, sayısında azalma görülen mayınların birçoğu Türkiye'nin iç kesimlerinde yerleştirilmiş halde bulunan mayınlardır [3]. Mart 2011 tarihinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan Suriye sınırındaki mayınlı alanların temizlenmesine yönelik ihale duyurusunda, toplam alanının 212 km2 olduğu belirtilmiştir [4].

Bunun dışında, mayınlar Kürdistan İşçi Partisi (Partiya Karkerên Kurdistan, PKK) ile ülkenin güneydoğusunda 1984-1999 yılları arasında yaşanan çatışmalar süresince devlet kuvvetleri tarafından döşenmiştir. Dışişleri Bakanlığı'na göre, bu mayınlar 1998'den bu yana aşamalı bir şekilde temizlenmiştir [5]. Türkiye Genel Kurmay Başkanlığı, 2011 yılının ilk yedi ayında 92 adet PKK mayını bulduklarını bildirmiştir, ancak bu mayınların mağdur tarafından harekete geçirilen mayın mı yoksa komuta infilaklı patlayıcı mı olduğu konusunda net bir bilgi vermemiştir [6].

1974 kuzey Kıbrıs işgali sırasında, Türk silahlı kuvvetleri adayı bölen tampon bölgenin kuzey yakasında bir bariyer oluşturmak için ve tampon bölgeye yakın yerlerde mayın tarlaları oluşturmuştur. BM, Türk kuvvetleri tarafından tampon bölgeye yerleştirilmiş 26 mayın tarlası tespit etmiştir [7]. 2011 yılında, Kıbrıs 78 mayınlı bölgenin ve 26 bin mayının temizlenmesinden sonra tampon bölgede bir mayın tarlasının kaldığını bildirmiştir [8].

Misket bombaları kalıntıları ve savaştan arta kalan diğer patlayıcılar

Türkiye ayrıca, başta patlamamış savaş gereçleri (UXO) olmak üzere, savaştan arta kalan patlayıcılar (ERW) tarafından kirlenmiş durumdadır. Ancak, Türkiye etkilenmiş bölgelerin tespitini yapmamıştır. Karamayınları Eylemi tarafından alıntılanan İnsan Hakları Derneği'nin hazırladığı raporlar, bu açıdan en çok etkilenmiş bölgelerin Batman, Bingöl, Diyarbakir, Hakkari, Mardin, Siirt, Şırnak ve Van olduğunu bildirmektedir [9]. Misket bombaları artıklarından kaynaklanan sorunlara ilişkin bir kanıt bulunmamaktadır.

MAYIN EYLEMİ PROGRAMI

Ana kurumlar ve uygulayıcılar

Kurum	1 Ocak 2012'deki durum
Ulusal Mayın Eylemi Otoritesi	Yok
Mayın eylemi merkezi	Yok
Uluslararası mayından arındırma uygulayıcıları	Yok
Ulusal mayından arındırma uygulayıcıları	Silahlı kuvvetler
Uluslararası risk eğitimi uygulayıcıları	Yok
Ulusal risk eğitimi uygulayıcıları	Yok

Türkiye’de henüz ulusal mayın eylemi otoritesi veya mayın eylemi merkezi bulunmamaktadır. Mart 2010 tarihinde, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül, hükümetin mayın eylemini denetlemek amacıyla Üst Proje Kurulu (ÜPK) ve ulusal bir mayın eylemi merkezi olarak görev yapması amacıyla Proje Uygulama Kurulu (PUK) kurduğunu parlamentoya bildirmiştir. ÜPK; tarım, maliye, dışişleri ve içişleri bakanlıklarından temsilciler ile diğer bakanlıkların gerektiğinde katılacak temsilcilerinden oluşacaktır. Bakanlığın, ÜPK ve PUK’un görevlerini belirleyen bir yönetmelik hazırlığında olduğu belirtilmiştir [10]. Haziran 2011 tarihinde hükümet, bu girişimin “hala başlangıç aşamasında olduğunu” söylemiştir. Başbakan’ın, ilgili tüm bakanlıklara burada görev yapmak için hazırlık yapmaları emrini verdiği ve Savunma Bakanlığı’nın hazırlıkları koordine ettiği bildirilmiştir [11].

Türkiye, Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler 11. Toplantısı’nda, Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Bakanlıklararası Koordinasyon Kurulu (BAKK) oluşturulduğunu ve 26 Ekim 2010 tarihinde işbaşı yapan bu Kurul’un hükümetin gerekli yasal düzenlemeyi yapmasından sonra Ulusal Mayın Eylemi Otoritesi olarak iş göreceğini belirtmiştir. Türkiye, BAKK’ın[12]:

- Başbakanlık Ofisi ile Savunma, Dışişleri, Maliye, Eğitim, Sağlık, Enerji, Tabii Kaynaklar, Tarım, İçişleri, Ulaştırma, Çevre ve Kültür Bakanlıkları’ndan oluşacağını,
- Mayın eyleminde yer alan tüm hükümet kurumlarına yönlendirmelerde bulunup bu kurumların çalışmalarını koordine edeceğini,
- Uygun mayın temizleme teknolojilerinden risk eğitimi ve planlamasına, yerel altyapıdan kültürel varlıkların korunmasına kadar ana konuları tartışacağını ve
- Türkiye’nin mayın eylemi standartlarını hazırlayacağını belirtmiştir.

Türkiye ayrıca, mayınlı arazilerin tam koordinatlarının saptanması ve elde edilen verilerin dijital haritalara aktarılması üzerinden çalışan bir “Proje Uygulama Grubu” oluşturduğunu bildirmiştir [13].

Türkiye; Ermenistan, İran, Irak ve Suriye ile olan sınırlarındaki mayın temizliğine ilişkin planlar geliştirmektedir. Türkiye ve Suriye’nin ortak sınır bölgesini mayından temizlemek üzere anlaştığı bildirilmiştir [14]. Türkiye, sınır bölgesinde kendi topraklarında bulunan mayınların, toprağa döşeli mayınların çoğunu kapsadığını ve bu nedenle sınırların “öncelikli olduğunu” belirtmiştir [15]. Yetkililer, bu bölgenin düz bir arazi olması ve toprak erozyonu gibi nedenlerden kaynaklanan mayınların yer değiştirmesi olgusunun fazla yaşanmaması nedeniyle, temizlenmesi en kolay sınır olduğunu söylemektedir [16].

Türkiye Cumhurbaşkanı, 16 Haziran 2009 tarihinde Suriye sınırı boyunca uzanan mayın tarlalarının temizlenmesi hakkındaki 5903 sayılı yasayı onaylamıştır. Bu yasa, Milli Savunma Bakanlığı’nın başlangıçta mayın temizliği için ihale teklifi çağrısında bulunacağını ve eğer bu süreç işlemezse Maliye Bakanlığı’nın mayın tarlalarının “hizmet alım yöntemi” (bu yöntemin anlamı açık değildir) ile temizlenmesini sağlayacağını öngörmektedir. Yasaya göre, bu yöntemde de başarısız olunursa, hükümet mayından arındırma işlemi için şirketlere ihale çağrısında bulunacak ve bunun karşılığında tarıma elverişli arazilerin kullanım hakkını şirketlere 44 yıla kadar devredecektir [17].

Yasa ayrıca, “NATO Bakım ve İkmal Ajansı’ndan (NAMSA) hizmet talep etme” olasılığından da bahsetmektedir [18]. Haziran 2011 tarihinde Türkiye, NAMSAsa ile kalite yönetimi hizmeti ve teknik destek sağlayan bir “satış sözleşmesi” imzalamıştır [19]. Ankara’daki bir NAMSAsa danışmanı, ihale prosedürleri ve sözleşme yönetimi gibi konularda teknik destek sağlamaktadır [20].

Türkiye Haziran 2010 tarihinde, Türkiye Milli Savunma Bakanlığı’nın sınırların temizlenmesi amacıyla “bütünsel bir program için gerekli adımları attığını” bildirmiştir [21] ve Mart 2011 tarihinde kendi web sitesinde, toplam 212 km²’lik mayınlı araziye kapsayan ve altı ayrı bölgeye ayrılan 911 kilometrelik Suriye sınırının temizliği için ihale teklifçilerinin davet edileceği duyurulmuştur [22]. Yetkililer, bu altı bölgenin Suriye sınırında mayından etkilenmiş alanların tamamını kapsadığını söylemektedir, ancak bu altı bölgenin bazı kısımlarında sınır ayrımının Suriye ile tartışmalı bir konu olduğunu ve temizleme çalışmalarının diğer bölgelerde başlayacağını belirtmektedir. Hükümet, daha önce ihale teklifleri için son ibraz tarihini Haziran 2011 olarak planlamıştı ancak bu tarihi daha sonra uzatmıştır. Mayıs ayında yetkililer ICBL’ye, Türkiye’nin niyetinin temizleme işlemi hala 2011 yılında başlatılmak üzere olduğunu söylemişlerdir [23].

Ancak, Mayıs 2012’de Cenevre’de gerçekleştirilen daimi komite toplantılarında, Cizre ve Çobanbey arasındaki 527 km’lik bir alanı kapsayan ilk Suriye sınır temizliği projesine ilişkin tekliflerin 15 Haziran 2012 tarihi itibarıyla sunulacağını bildirmiştir. Temizleme işlemi 2016’ya kadar devam edecektir. Çobanbey ve Denizgören arasındaki 384 km’lik bir alanı kapsayan ikinci Suriye sınır temizliği projesine ilişkin tekliflerin ise ilk alana ilişkin “sözleşmenin geçerliliğinin onaylanmasından sonra” başlayacağını bildirmiştir. İkinci bölgenin temizleme işlemi, 2016 yılının sonuna kadar devam etmesi planlanmaktadır [24].

2010 yılında, Milli Savunma Bakanı Gönül, Türkiye’nin Suriye sınırını temizledikten sonra diğer tüm sınırları da temizlemeyi planladığını teyit etmiştir [25]. Türkiye 2010 yılında, Avrupa Birliği’ne “Türkiye’nin Doğu Sınırlarının mayınsızlaştırılması yoluyla Sınır Gözetleme Kapasitesinin Arttırılması” başlıklı bir proje için 50 milyon Avroluk (yaklaşık 66 milyon ABD doları) bir finansal destek başvurusu yapmıştır. Proje, Türkiye’nin Ermenistan sınırında yer alan ve 1.64 km²’lik bir alanı kapsayan alanda geriye kalan mayınların temizliğini ve Van Gölü’nün kuzeyinde İran sınırında yer alan 6.4 km², 3.5. km² ve 1.5 km²’lik üç bölgenin temizlenmesini öngörmektedir. Verilen proje teklifinde, Türkiye’nin 2012 yılının sonu veya 2013 yılının başında ihaleye çıkması ve 2013 yılı içinde ise çalışmalara başlaması beklenmektedir. Türkiye, İran ile olan sınırının güney bölümünü temizlemek için 2012 yılında bir teklif hazırlamayı planlamıştır [26]. Mayıs 2012 tarihinde, İran ile olan sınırların temizlenmesi işleminin “belli bir oranda” AB tarafından fonlanacağını belirtmiş, ancak zamanlamayla ilgili herhangi bir bilgi vermemiştir [27].

ARAZİLERİN MAYINDAN TEMİZLENMESİ

Geçmişte, Türkiye’de mayından arındırma işlemi Türk ordusu bünyesinde yer alan ve el aletleri ve mekanik aletler kullanan Özel Mayın Temizleme Birimi tarafından gerçekleştirilmiştir [28]. 2008 yılında, bir Türk şirketi olan TUSAN ile ortak çalışan Alman Ticari Şirketi TAUBER, Suriye ile Türkiye arasında yer alan Nusaybin sınır kapısının mayınlardan temizlenmesiyle ilgili açılan ihaleyi kazanmıştır. [29].

2011 yılında mayın temizliği

2011 yılında Türkiye’nin mayın temizleme faaliyetlerinde yavaşlama olmuştur, bu nedenle mayınlı bölgelerde 244 antipersonel mayını temizlenmiştir. Türkiye’nin son Madde 7 Raporu’na göre temizlendiği bildirilen 2 bin 310 mayından daha az bir miktarda mayın temizlenmiştir. Temizlenen mayınların birçoğu (180 adedi), “sınır bölgeleri dışındaki” yerlerden çıkarılmıştır [30]. Türkiye Madde 7 raporlarına, PKK/KADEK/Kongra Gel tarafından yerleştirilen antipersonel mayınların imhası konusunu dahil etmemiştir, ancak Türk Genel Kurmay Başkanlığı web sitesi, temizlenen IED’ler olduğunu bildirmiştir ve 2011 yılının ilk yedi ayı içinde 92 antipersonel mayınının temizlendiğini bildirmiştir. [31].

Mart 2011 tarihinde, Nokta Yatırım Limited Şirketi, 663.800 km²’lik bir alanı temizleyerek ve 1.200 mayını imha ederek Gaziantep’in antik şehri olan Karkamış’ı mayınlardan arındırdığını bildirmiştir. [32].

MAYIN YASAĞI ANLAŞMASI’NIN 5. MADDESİNE UYUM

Mayın Yasağı Anlaşması’nın 5. Maddesi’ne göre, Türkiye yetki alanında veya kontrolünde olan bölgelerdeki mayınlı arazilerde bulunan tüm antipersonel mayınları bir an önce, ancak 1 Mart 2014 tarihinden geç olmamak kaydıyla, imha etmek zorundadır.

Türkiye, Madde 5 kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda yavaş davranmıştır ve geriye kalan kirlenme durumu veya gerçekleştirdiği temizleme işlemi konularında yeteri kadar detaylı bilgiyi şimdiye kadar sağlamamıştır. Haziran 2010 tarihinde, Türkiye şöyle bir beyanatta bulunmuştur: “Milli Savunma Bakanlığı, 2014 yılı için belirlenen son tarihe uymak amacıyla, NAMSA ile işbirliği halinde temizleme işlemine ilişkin kapsamlı bir program ve zaman çizelgesi oluşturmak adına gerekli adımları atmaktadır.”. Ancak, Mayın Yasağı Anlaşması’na Taraf Devletler 11. Toplantısı’nda, Türkiye daha önce kendi önceliği olarak belirttiği Suriye sınırının temizlenmesi işleminin 2016’ya kadar tamamlanamayacağını bildirmiştir [33].

Türkiye, sınırlarda yer alan mayın tarlalarının temizlenmesine ilişkin planlar başlatmış olsa da, iç bölgelerde döşendiğini tespit ettiği 77.984 adet mayının temizlenmesine ilişkin herhangi bir plan ilan etmemiştir. [34] Ayrıca, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'ta kendi kontrolü altında bulunan bölgeler de dahil olmak üzere, anlaşma yükümlülüklerini yerine getirmek için yetki alanında veya kontrolü altında olan mayından etkilenmiş tüm bölgelerin temizlenmesine ilişkin somut planlar oluşturması gerekmektedir.

Risk azaltmaya ilişkin diğer önlemler

Türk medya haberlerine göre, Mardin'in güneydoğu kesiminde yer alan Nusaybin ve Midyat bölgeleri arasındaki yerleşim birimleri yakınlarına bazı mayın uyarı işaretleri yerleştirilmiştir [35].

RİSK EĞİTİMİ

Türkiye, mayın/ERW hakkında çok az risk eğitimi (RE) sağlamaktadır. 2007 yılında, İçişleri Bakanlığı RE faaliyetlerini şu şekilde özetlemiştir: "Bölgedeki vatandaşlar, şüpheli cisimlerle karşılaştıklarında güvenlik güçlerine haber vermeleri konusunda düzenli olarak uyarılmaktadır." [36].

DİPNOTLAR

[1] Türkiye'nin Açıklaması, Mayın Temizleme, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 26 Nisan 2007.

[2] Ibid, 23 Mayıs 2012, www.apminebanconvention.org/intersessional-work-programme/may-2012/mine-clearance/statements/.

[3] Mayın Yasağı Anlaşması Madde 7 Raporu (2010 takvim yılı için), Form C. Haziran 2011 tarihinde, Türkiye Suriye ile olan sınırında bulunan 613,766 mayının 163,825 anti-araç mayını içinde bulundurduğunu bildirmiştir. Türkiye'nin açıklaması, Mayın Temizleme, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 23 Haziran 2011.

[4] Savunma Bakanlığı, "Duyuru-1, Türkiye-Suriye Hududunda Mevcut Mayınlı Sahalarda Milli Savunma Bakanlığınca Yaptırılacak olan Mayın Temizliği Faaliyeti ile ilgili olarak Mayın Temizleme Firmalarının Tespitine Yönelik Duyuru", tarihsiz ancak 2011.

[5] Dışişleri Bakanlığı Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü Dairesi Müdürü Elif Comoğlu Ülgen'in Kara Mayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün hazırladığı ankete verdiği cevap, 14 Temmuz 2008.

[6] "PKK 7 Ayda 92 Mayın Döşedi", *Zaman*, 18 Ağustos 2011.

[7] BM Barış Gücü Kıbrıs Karargahı Sözcüsü Brain Kelly'den gelen e-posta, 25 Nisan 2002; ve görüşme, Lefkoşa, 28 Mart 2002.

[8] Kıbrıs'ın açıklaması, Mayın Temizleme, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 21 Haziran 2011.

[9] "Explosive remnants of war and mines other than anti-personnel mines (Savaşta arta kalan patlayıcılar ve anti-personel mayınları dışındaki mayınlar)," *Landmine Action*, Londra, Mart 2005, p. 173.

[10] Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün Parlamento'ya yaptığı konuşma, 2 Mart 2010, www.tbmm.gov.tr.

[11] ICBL'nin; Dışişleri Bakanlığı Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma, OSCE, Genel Müdür Yardımcısı, Ömer Burhan Tüzel, Dışişleri Bakanlığı Silahların Kontrolü Dairesi Başkanı Serhan Yiğit, Dışişleri Bakanlığı Mayın Faaliyeti Danışmanı Ramazan Ercan ve İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi Mevzuatı ve İdari Kapasitesi Geliştirme, Uygulama Bürosu'ndan Abdullah Özbek ile yaptığı görüşme, Ankara, 5 Mayıs 2011.

[12] Türkiye'nin Açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması'na Taraf Devletler 11. Toplantısı, Phnom Penh, 1 Aralık 2011.

[13] Ibid.

[14] Ali M. Koknar, "Turkey Moves Forward to Demine Upper Mesopotamia (Türkiye, Yukarı Mezopotamya'yı Mayından Arındırmak için Adım Atıyor)," *Journal of Mine Action*, Issue 8.2, Kasım 2004, maic.jmu.edu.

[15] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Eylemi, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 23 Mayıs 2012.

[16] Dışişleri Bakanlığı'ndan Ömer Burhan Tüzel, Serhan Yiğit ve Ramazan Ercan ve İçişleri Bakanlığı'ndan Abdullah Özbek ile yapılan görüşme, Ankara, 5 Mayıs 2011.

[17] "Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye-Suriye sınırının mayından temizlenmesi hakkındaki kanunu onadı", *Turknet* (Ankara), 16 Haziran 2009, www.haberturk.net.

- [18] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Eylemi, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 22 Haziran 2010.
- [19] Ibid, 23 Haziran 2011.
- [20] Milli Savunma Bakanlığı Proje Görevlisi Hüseyin Yürekli ile yapılan görüşme, Cenevre, 22 Haziran 2011.
- [21] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Eylemi, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 22 Haziran 2010.
- [22] Milli Savunma Bakanlığı, "Türkiye-Suriye Hududunda Mevcut Mayınlı Sahalarda Milli Savunma Bakanlığınca Yaptırılacak olan Mayın Temizliği Faaliyeti ile ilgili olarak Mayın Temizleme Firmalarının Tespitine Yönelik Duyuru", www.msb.gov.tr.
- [23] Dışişleri Bakanlığı'ndan Ömer Burhan Tüzel, Serhan Yiğit ve Ramazan Ercan ve İçişleri Bakanlığı'ndan Abdullah Özbek ile yapılan görüşme, Ankara, 5 Mayıs 2011.
- [24] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Eylemi, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 23 Mayıs 2012.
- [25] Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün Parlamento'da yaptığı konuşma, 2 Mart 2010, www.tbmm.gov.tr.
- [26] Dışişleri Bakanlığı'ndan Ömer Burhan Tüzel, Serhan Yiğit ve Ramazan Ercan ve İçişleri Bakanlığı Sınır Yönetimi Bürosu'ndan Abdullah Özbek ile yapılan görüşme, Ankara, 5 Mayıs 2011; ve İçişleri Bakanlığı'ndan Abdullah Özbek ile yapılan görüşme, Ankara, 21 Şubat 2011.
- [27] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Eylemi, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, Cenevre, 23 Mayıs 2012.
- [28] Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi, Değişik Protokol II, Madde 13 Raporu (2008 takvim yılı için), Form F.
- [29] Dışişleri Bakanlığı Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü Dairesi Müdürü Elif Comoğlu Ülgen'in Kara Mayınları ve Misket Bombaları İzleme Örgütü'nün hazırladığı ankete verdiği cevap, 14 Temmuz 2008.
- [30] Madde 7 Raporları (2010 ve 2011 takvim yılları için), C ve G Formları.
- [31] "PKK 7 Ayda 92 Mayın Döşedi", *Zaman*, 18 Ağustos 2011.
- [32] "Mayınlar temizlendi, yeni bir antik şehir yükseliyor", *Gaziantep Hakimiyet*, 18 Mart 2011, www.gaziantephakimiyet.com.
- [33] Türkiye'nin açıklaması, Mayın Temizleme, Mayın Riski Eğitimi ve Mayın Eylemi Teknolojileri Daimi Komitesi, 28 Mayıs 2009 ve Türkiye'nin Açıklaması, Mayın Yasağı Anlaşması'na Taraf Devletler 11. Toplantısı, Phnom Penh, 1 Aralık 2011.
- [34] Madde 7 Raporu (2010 takvim yılı için), Form C.
- [35] "Nusaybin'de köylere mayın levhaları dikildi", *SonDakika.com*, 7 Temmuz 2010, www.sondakika.com.
- [35] "Mayına karşı önlem: halkı uyarmak," *Radikal*, 30 Aralık 2007, www.radikal.com.tr.